

Ecsetmesék

Egy festőnő, aki a tündérekkel cimborál

FINY PETRA

Mesét lehet írni szavakkal, mondatokkal, szimbolikus fordulatokkal, tanító gondolatokkal, leleményes csattanókkal, és egyéb, a verbalitás büvkörébe tartozó elemekkel, melyek az olvasó tudatának felsőbb vagy mélyebb rétegeire hatnak, és onnan gyűrűznek szét bensőnk egészébe.

Ezeket a meséket szeretjük ugyan, de sokszor nem értjük, mi az igazi vonzalmunk alapja. Mitől kívánjuk újra és újra átélni a történetek sodró fantasztikumát. A szavak úgy fészkelik be magukat gondolataink közé, hogy észre sem vesszük, mennyit segítettek sorsunk megértésében. S bár egy jó mese az intellektuson túl is hat, érzelmi csomópontunk irányába, meggyőződésem, hogy pusztán szavakkal nem találhat mindig célba.

Ha a mese képekkel van megírva, akkor egészen más a helyzet. Ezek a szövegek nemcsak líraiak, de talán még a költői nyelven is túlmutatnak. Bennük a színek, szagok, ízek, hangok és tapintásérzetek olyan erővel vannak jelen, mintha mi magunk is a mesében bókászoznánk, és ugyanazt a levegőt szívnanánk szereplőivel.

Az ilyen mesék sokszor egyenesen a szívbe hatolnak. Vagyis mindig célba találnak.

Hasonló élményem volt Balázs Béla meséi olvasása közben. Viszont néha az volt érzésem, hogy a mondatok annyira túlcsondolóak, hogy képzeletem már megcsömörlik a sok képtől. Szinte ez volt a szövegeknek az egyetlen hibája.

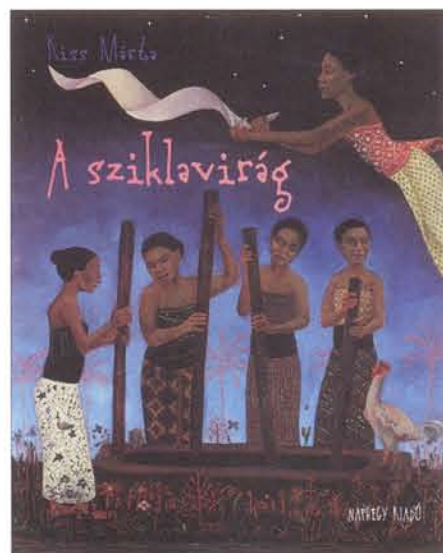
Ilyesmí töménységet azonban nem tapasztaltam Kiss Márta meseadaptációinál, pedig képekben és egzotikus szépségekben ezek az írások sem szűkölködnek. A festőnő olyan tökéletes arányban keveri ki szavaival a szebbnél szebb árnyalatokat, ott és akkor vonultatva fel a színek és formák ragyogó elegyét, hogy ezek frissítő záporosként hat-

nak a kopárabb szövegekhez szokott olvasói lélekre.

Igazi élvezet volt például ilyen mondatokat olvasni: „amikor az éjszaka köntösét a földre terítette.” Vagy: „úgy vonzotta a folyóhoz a fiatal lány szépsége, ahogy illatozó mangóvirág csalogatja a méheket.” Vagy: „fellegek lepték el az eget, mintha az esti szürkület nagy étvágyában be akarta volna kebelezní a nappalt.” Vagy: „a föld is kiszikkadt, a repedések, mint szomjas ajkak áhítottak egy kis víz után.” És még sorolhatnám a gyönyörű példákat.

A hasonlatok és jelzők többsége feltételezem, hogy a jávai emberek természetszeretéből és kiegyensúlyozott világnézetéből fakad, melynek lényege, hogy „tedd a dolgod, és élj összhangban mindennel.” Ez a fajta lelki egészség igencsak távoli az európai embertől.

Ebben a kozmikus harmóniában fontosnak érzem azt a hierarchiát is megemlíteni, mely a mesékben szépen kirajzolódik. A szellemvilág tisztelete alapkövetelmény,

ahhoz hogy ez az egyensúly létrejöhesse. Nem illendő például tündérlányok piros sálját elrabolni, még akkor sem, ha később az ily módon földön rekedt tündér számtalan praktikus dologra tanítja meg az embereket, és bölcsessége mindenkinek megkönnyíti az életét (*Joko Tarub és a tündéresszony*).

A természetet nem szabad kizsákmányolni, inkább megörülve kincseinek, az égieknek tulajdonítani minden adományát, és másokkal is megosztani őket (*Az élet magja*).

Pórus járhat az is, aki a környezetében élőket önmaga ellenségeivé fordítja, legyen az a szomszéd király vagy város uralkodója, vagy csak a saját testvére (*A majommá lett Panji Rameng, Hogyan lett a szegény Rarangból királyné?*).

De a legnagyobb kár kétségkívül abból származik, ha saját lelki összhangunkat nem találjuk meg, akár azért mert egy számkra éhietlen, ismeretlen világba vágyunk (*A szörnyleány szerelme*), akár azért mert szívünk ellenében rossz tanácsadókra hallgatunk, és ezért elménk is megbomlik, (*A majommá lett Panji Rameng*) vagy csak hiúságunk vakít el teljesen minket (*A sárga bétel*).

Fontos dolgot üzennek még ezek a történetek az emberi psziché épségével kapcsolatban, amit ha mondászerűen akarnék lefordítani, nagyjából így hangozna: „Szeresd magad, és az Isten is megsegít”. Ez az egészséges értelemben vett önellégadás olyan távoli az európai agy büntudatra nevelt lelki

6

CSODACERUZA 07.36

MESE

alkatához képest, hogy a nyugati olvasónak eufórikusan felszabadítóknak tűnnek ezek a gondolatok. Remek példa erre *A varázslatos furulya* című mese, melynek főhőse a kövér, görbe lábú, csúf fekete bőrű fiúcska, akit rusnyasága cseppet sem zavar az életben, gond nélkül szocializálódik és talál barátokat, sőt még ahhoz is van bátorsága, hogy megkérje a király lányának kezét.

Érdekes volt még megtapasztalni a kettsőséget, mely a jin-jang gondolatiságában vagy az animus-anima elméletben is érvényesül. Az volt az érzésem ugyanis, hogy a jávai gondolkodásmódban ennek nemcsak teoretikus háttere van, hanem a gyakorlatban is jobban megvalósul, illetve sokkal elfogadottabb. Teljesen természetes az, hogy a férfi is bizonyos tekintetben nőiesebb, mert jobban ad külsejére, és ettől még nem válik homo- vagy metroszexuálissá, vagy hogy egy nőt nemcsak a szövés érdekel, hanem a férfiasabb cselekedetek, mint például a varázslás, a felsőbb rendű tudások megszerzése, és ettől még nem beszélnek róla gonosz boszorkánnyként vagy démonként. Minthogyha a nemek között könnyedén lehetne átjárni, anélkül, hogy az önazonosság csorbát szenvedne.

A világok közötti átjárhatóság is központi eszméje a könyvnek. Mindenféle akadály nélkül változik a mesékben a meddő termékkennyé, az öreg fiatalá, szellem vagy szörny emberré, ember állattá vagy növényé, vagy ha a sors úgy hozza, éppen szoborrá. Nincsen köbe vése az sem, hogy ki a jó és ki a rossz, a gonosz útonállók például pár bekezdéssel később egy mester tanítványaivá válnak, és a jó ügyön buzgólkodnak. Minden képlékeny és változó, mint az élet maga.

Mondhatnánk azt is, hogy ez a látásmód annyira nem tér el a mi kultúrkörünk fel-fogásától. Nagy különbség azonban, hogy míg mi csak beszélünk erről a flexibilitásról, addig a jávaiak meg is élék ezt. Belőlünk ugyanis hiányzik az a tudás, mely a világok közti utazáshoz szükséges. Amely nem más, mint a meditáció és az aszkézis. Izgalmas volt ebből a szempontból is olvasni a szövegeket. Mert míg a mi meséinkben a szellemvilágba való átlépéshez, vagy nagy erők lebirkózásához táltos lóra van szükségünk,

addig a jávai történetekben elmélyülés és önmegtartóztatás juttatja olyan képességek birtokába az embert, mellyel saját korlátait is le tudja győzni.

De utazás a meséket díszítő festmények alaposabb megvizsgálása is. Az egzotikus érzetet nyugati benyomások gazdagítják. A szereplők közötti nagy méretkülönbségek például a középkori ikonfestőkre utalnak. A tömegjelenetek képből kitekintő vagy éppen a nézőt szemlélő figurái Rembrandtot idézik. A gazdag ornamentika, a telített színek szecessziósak, a tündérek elnyújtott végtagjai manieristák. A lebegő szellemalakok, és holdvilágképű hölgyek Leonor Fini képeit juttatták eszembe. A természete-

ti vagy természetfeletti lények kavalkádjára néha Bosch érzetét keltette bennem. A női szereplők beszédes tekintete pedig Frida Kahlo mesélő szeméire emlékeztettek. Persze ahány ember, annyi gondolat merülhet fel a festményekkel kapcsolatban, de egy bizonyos: olyan csodálatos útra indul nézgetésük közben az ember, mintha szellemek vezetnék.

Nem tartom elképzelhetőnek, hogy a festőnő, aki remek író is egyben, a tündérekkel cimborál, amikor ezt a különleges könyvet megalkotta.

(*A sziklavirág. Jávai mesék és legendák*, Naphegy Kiadó, 2008, 100 oldal, 3990 Ft)

7